

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI QISHLOQ XO'JALIGI VAZIRLIGI
QISHLOQ XO'JALIGIDA BILIM VA INNOVATSIYALAR MILLIY
MARKAZI
DON VA DUKKAKLI EKINLAR ILMIY TADQIQOT INSTITUTI

“BOSHOQLI DON VA DUKKAKLI EKINLARNING
YANGI NAVLARINI PARVARISHLASHDA
ZAMONAVIY INNOVATSION TEXNOLOGIYALARINI
QO'LLASHNING ILMIY ASOSLARI VA
ISTIQBOLLARI” MAVZUSIDAGI

RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY
KONFERENSIYASI MAQOLALAR
TO'PLAMI

2023-yil, 12 may

Andijon-2023 yil.

sinash shoxobchalarida gektaridan 70,0 sentnini tashkil etdi. Don chiqishi yaxshi 78,0-85,0%. Oʻrta keyapishar, vegetatsiya davri 120-131 kun. Sinov yillari qishloq xoʻjalik kasalliklari va hashorotlari bilan kuchsiz darajada zararlandi.

Oʻzbekiston-306 MV-OʻzShITI da yaratilgan. Takroriy ekish uchun oʻrtapishar. Davlat reestriga kiritilgan. 1000 don vazni 340-420g, oʻrtapishar. Oʻsuv davri 86-103 kun. Pufakli qora kuya bilan zaralanadi, koʻsak qurti va tunlam bilan kam zaralanadi. Hozirda Vatan, Avizo, Brilliant, Domingo, Mondo, Nart, Simbat, Tema Figaro, Universal, Bemo 181 SV, Bemo 182 SV, Qorasuv 350 AMB, Oʻzbekiston 601 ESV, Ilka duragaylari va navlari Davlat reestriga kiritilgan.

Foydalanilgan adabiyotlar roʻyhati

1. Mirziyoev Sh.M. Erkin va farovon demokratik Oʻzbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. Toshkent, "Oʻzbekiston" NMIU, 2019. – 56 b.
2. Mirziyoev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. "Oʻzbekiston" NMIU, 2020.–47 b.
3. X. Atabaeva, O. Qodirxoʻjaev-Oʻsimlikshunoslik, T. Y. Angi asr avlodi, 2006, 298 b
4. X. Atabaeva va boshq.-Oʻsimlikshunoslik -T. Mexnat, 2000, 272 b

BUXORO VILOYATI SUGʻORILADIGAN TUPROQLARDA SABZAVOT DUKKAKLI EKINLAR EKISH ORQALI TUPROQ UNUMDORLIGINI OSHIRISH TEXNOLOGIYASI

Sharipov Odiljon Bafoyevich-b.f.b.f.d (PhD), dotsent

Don va dukkakli ekinlar ilmiy-tadqiqot instituti Buxoro ITS

Adolatova Shaxnoza Jumaqul qizi- magistr Buxoro davlat universiteti

Annotatsiya: Buxoro viloyati sugʻoriladigan tuproqlarida sabzavot va dukkakli ekinlar ekish orqali tuproqlarning unumdorligini oshirish va tiklash agrotexnologiyalarini oʻrganish.

Kalit soʻlar: shoʻrlanish, ozuqaviy ahamiyat, toʻyinmagan kislotalar, resurstejamkor agrotexnika, kaloriya, tuproq unumdorligi, urugʻchilik, eksport.

Аннотация: Изучить агротехнологии повышения и восстановления плодородия почв путем посева овощных и бобовых культур на орошаемых почвах Бухарской области.

Ключевые слова: засоление, питательность, ненасыщенные кислоты, ресурсосберегающая агротехника, калорийность, плодородие почвы, семеноводства, экспорт.

Abstract: To study agro technologies of increasing and restoring soil fertility by planting vegetables and legumes in the irrigated soils of Bukhara region.

Key words: salinity, nutritional value, unsaturated acids, resource-saving agricultural technology, calorie content, soil fertility, seed production, export.

Tajriba maydoni tuproqlarini agrokimyoviy xossalari. Buxoro viloyati sug'oriladigan o'tloqi allyuvial tuproqlarining holati. Buxoro viloyati Buxoro va Jondor tumani tuproqlari sug'oriladigan o'tloqi tuproqlarga mansub bo'lib, sug'orma dehqonchilikda muhim o'rin tutadi va ular o'ziga xos morfogenetik tuzilishiga, fizikaviy va kimyoviy xususiyatlariga ega bo'lishi, ulardan oqilona foydalanish uchun alohida agromeliorativ va agrotexnik chora tadbirlarni qo'llashni talab qiladi. Tuproqlarda gumus miqdori 1,1-1,45%, azot miqdori 0,08-0,12% ni tashkil qiladi, gumusning miqdori tuproqning haydalma qatlamidan profil bo'yicha pastga qadar asta sekin kamayaib boradi (1-jadval). Azotning miqdori ham tuproq gorizontlari bo'ylab shu tartibda o'zgarishi kuzatiladi. Fosforning kam miqdorda bo'lishi bu tuproqlarning madaniylashtirish darajasini past ekanligidan dalolat beradi. Gumusning agroirrigatsion oqizma loyqalariga chuqur kirib borishi tuproq kesmasida uning zaxirasini yuqori bo'lishini ta'minlaydi. Qadimgi allyuvial va delyuvial-prolyuvial yotqiziqlarida tarkib topgan sug'oriladigan o'tloqi tuproqlarda gumus oz 0,5%-0,7%, chunki ularning o'tmishdosh-sur qo'ng'ir yoki taqirli tuproqlarda ogranik modda miqdori kam bo'lgan.

Tadqiqod hududi sug'oriladigan tuproqlarining tarkibidagi gumus va ozuqa elementlar miqdori. (1-jadval)

Gorizont (sm)	Gumus (%)	Azot (%)	Fosfor (mg/kg)	Kaliy (mg/kg)
0-25	0,98	0,091	0,185	0,800
25-50	0,85	0,08	0,165	0,711
50-70	0,71	0,063	0,088	0,608
70-110	0,6	0,055	0,045	0,455

O'tloqi allyuvial tuproqlar sharoitida sabzavot dukkakli ekinlarni takroriy ekin sifatida yetishtirish tuproq unumdorlik elementlarini optimallashtirishda samaralidir. Bunda tuproqning agrokimyoviy va agrofizikaviy xossalari yaxshilanishi natijasida yuqori va sifatli bo'lgan qishloq xo'jalik mahsulotlari olinishi bilan birga, har gektar ekin maydon tuprog'ida 80 -120 kg gacha azot yig'iladi.

Moshning «Durdona» navi. O‘zbekiston o‘simlikshunoslik ilmiy tadqiqot institutida yaratilgan. Tez pisharligi jihatidan respublikada navning analoglari yo‘q. Dukkaklarining birinchi dukkaklarni terimi maysalarning paydo bo‘lgandan 45 kundan so‘ng amalga oshirish mumkin. Urug‘ining biologik pishish davri 65-70 kunga to‘g‘ri keladi. Dukaklari poyasining ustki qismida shakllanadi (25-30 dona). Navning hosili mexanizatsiya yordamida yig‘ib olishga yaroqli. Hosildorlik 20,8 s/ga (ikki qatorli egatlarda ekilganda) tashkil etadi. 1000 urug‘ vazni- 60 g. Urug‘ida oqsil- 18,7% va kraxmal- 1,7% ni tashkil etadi.

Ekin almashinish tizimida sabzavot va g‘alla ekinlari bilan yaxshi uyg‘unlashadi. Tuproq unumdorligini yaxshilaydi. Bahorgi va yozgi ekish mavsumlarida ekishga yaroqli bo‘lib, yuqori hosil olish mumkin. Turli xil taomlar tayorlashda foydalanish mumkin. O‘simlikning ko‘k massasi chorva uchun to‘yimli oziqa hisoblanadi.

Nav agrotexnikasi. Nav sug‘oriladigan sharoitda ekin ekish uchun mo‘ljallangan. Xilma-xil ekologik-tuproq sharoitlarda yaxshi hosil berishi mumkin. Vegetatsiya paytida suvga bo‘lgan talabi bahorgi muddatda 1500 m³, yozgi muddatda esa- 2000 m³. Qalin ekilishiga qarab sarflanadigan urug‘ miqdori 30 kg (400 ming o‘sim./ga).

Ekish sxemasi: 70 sm, ikki qatorlama, qator oralig‘i- 15 sm, o‘simliklar oralig‘i- 10-15 sm.

Ekish muddatlari. Bahor faslida- 10 aprel, yoz mavsumida esa- 15- 20 iyun.

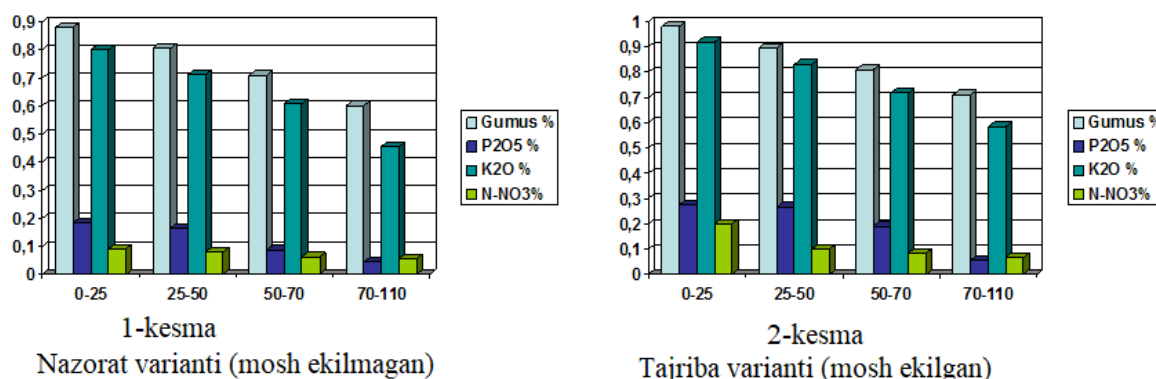
Ekinga ishlov berish: Bir marta kultivatsiya, o‘simlik oralarini yovvoyi o‘tlardan tozalash.

O‘g‘itlash tartibi. O‘simliklarga azotli o‘g‘it (selitra) berish shart emas. Fosfor elementi - 75 kg/ga, kaliy elementii - 75 kg/ga. O‘g‘itlar ekinni gulga kirishidan avval sarflanishi kerak.

Mosh g‘allali, sabzavot hamda boshqa qator ekinlardan keyin takroriy ekin sifatida ishlatilish uchun aynan qo‘l keladi.

Tajribalarimizdan ma‘lumki, Buxoro, Toshkent, Sirdaryo, Qashqadaryo viloyatlari fermer xo‘jaliklari sug‘oriladigan yerlarida bug‘doydan so‘ng takroriy ekin sifatida mosh ekini ekilganda, tuproq unumdorligining barcha elementlari yaxshilanganligi kuzatilgan. Shu bilan birgalikda, moshni har xil bio va mineral o‘g‘itlar bilan oziqlantirilganda, moshning hosildorligi oshganligi qayd etilgan.

Sabzavotlar va dukkakli ekinlar ta'sirida sug'oriladigan o'tloqi allyuvial tuproqlarning agrokimyoviy xossalarini o'zgarishi.

Buxoro vohasi sug'oriladigan o'tloqi allyuvial tuproqlarida moshning "Durdona" navini ekish natijasida tajriba hududidagi tuproqlarning unumdorlik ko'rsatkichlari ortganligi malum bo'ldi. Tuproqlar tarkibidagi gumus miqdori va ayniqsa azot miqdori sezilarli darajada ortgan. Tajriba ekiniga biologik preparatlarda "Trixodermin" biopreparatini qo'llash natijasida hosildorlikni yanada oshishiga erishildi. Biologic preparatlar va agrotexnikalar bilan ishlov berilgan tajriba dalasidagi o'simliklar, biologic preparat qo'llanilmagan dalalarga nisbatan yaxshi natija berganligi aniqlandi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Sharipov O.B., Gafurova L.A. Biological activity of irrigated grassland alluvial soils of the Bukhara oasis. // European science review (Avstria). – 2018. – V.3–4. – P.76–79 (03.00.00; №6).

2. Gafurova L.A., Sharipov O.B. Mechanical composition and agrochemical aspects of the irrigated soils of the Bukhara oasis (on the example of Bukhara district) // Land management and their assessment: new approaches and innovative solutions Proceedings of the Russian-Uzbek scientific and practical conference. -Moscow-Tashkent, 2019. - P. 639-643.7.

3. O'simlikshunoslik darslik Toshkent-Mehnat-2000 yil., 246-247 bet

4. <https://www.apk-kolos.ru/raps-jarovoi/c1000.html>

5. <https://agrovesti.net>

6. <http://rapool.kz/technology>

UO'T 633.852.52

SOYA DEFOLIATSIYASI YETISHTIRILGAN HOSILNI SIFATLI YIG'IB OLIISHNING ENG MAQBUL YECHIMI

Nosirov Iqboljon Qobiljon o'g'li-assistent

Ataxajieva Feruza Mashrabdjanovna-tayanch doktorant

Kozimjonova Muxlisa Nodijon qizi-talaba

Andijon qishloq xo'jaligi va agrotexnologiyalari instituti.

Annotatsiya: Ushbu maqolada g'alla maydonlaridan bo'shagan maydonlarga takroriy ekin sifatida ekilgan soya o'simligiga defoliatsiya

84.	O.N.Yaxshiboyev, Z.A.To'rayeva. Kungaboqar yetishtirish agrotexnikasi.	323
85.	G.Sh.O'rinbayeva, Z.Z.Zokirov. Tuproq unumdorligi va takroriy ekinlar.	325
86.	Э.Т.Ахмедов, Ж.К.Хамдамов. Кушкўнмас (Silybum Marianum) ўсимлигини дориворлик хусусиятларини ўрганиш.	332
87.	M. Mannopova, J. Hamdamov. Resurs tejamkor texnologiyalar asosida soya ekini yetishtirishda foydali bakteriya turlarini qo'llashning samaradorligi.	335
88.	J. Hamdamov. Tuganak bakteriyalarni o'zida saqlovchi tuproq va Fosstim-3 bio o'g'iti qo'llanilgan variantlarda hosil bo'lgan ko'chat qalinligini hosildorlikga ta'siri.	338
89.	Sh.D.Xudoyberdiyeva, X.A.Xabibullayev. Kungaboqar o'simligining vegetatsiya davrlarida mavjud nav va duragaylarini maxalliy sharoitda o'stirishning ahamiyati.	342
90.	С.Х.Абдушукирова. Соянинг биринчи авлод дурагайларида ўсимлик бўйи баландлигининг ирсийланиши.	346
91.	I.I.Abitov, S.R.Allanazarov. Soyaning barg sathiga mikroelementlar me'yorlaring ta'siri.	350
92.	И.Э.Рафиқов, М.Б.Эргашева. Маккажўхорининг халқ хўжалигидаги ахамияти ва ундан юқори хосил олиш йўллари.	352
93.	R.Qurbonova, A.Abdurasulov, J.Jabborov, Sh.Payanov. Janubiy mintaqalarda soyaning ekish muddatlarini hosildorlikka ta'siri.	355
94.	A.A.Iminov, M.A.Karimova. Em - hashak экинларини қўшиб экишда уруғ экиш меъёри ва нисбатларини ўсимликларнинг ривожланиш даврларининг давомийлигига таъсири.	358
95.	Ж.Хусанов. Ўзбекистонда экиладиган маккажўхори навлари дурагайлари.	364
96.	U.Kh.Makhmudov, B.M.Khalikov, Kh.M.Bozorov. Soil agrochemical indicators in short through agricultural systems.	367
97.	U.Kh.Makhmudov, Z.K.Avezova D.Kh.Imambaeva Influence of planting time on root height and number of root nodes.	369
98.	O'.M.Ibragimov, M.O'.Mirboboyev, Sh.B.Xo'jaqulov, O'.U.Musirmonqulov, X.A.Idrisov. Mosh (Phaseolus Aureus Piper) navlarini barg rivojlanishini takroriy ekin sifatida o'rganish.	371
99.	Z.Rasuljonovna. Takroriy ekilgan makkajo'xorini o'sishi, rivojlanishi va hosildorligi.	375
100.	A.O.Xabibullayev. Amarantda quruq modda to'planishini mineral o'g'itlarga bog'liqligi.	379
101.	A.Yunusov. Ekish muddatlari va ko'chatlar sonini amarant o'simligini o'sish-rivojlanishiga ta'siri.	382